

EXPOZIȚIA „ȚESĂTORI POPULARE DIN CÎMPIA BĂRĂGANULUI“

RAZVAN CIUCA

Statornici cu nostalgiile noastre gîndim încă la cîmpul Bărăganului din Pseudo-Kinegeticos al lui Odobescu, așa cum l-am aflat de la Panait Istrati prin „Les chardons du Baragan“, de la C. Sandu-Aldea prin antologica povestire „Pe drumul Bărăganului“ sau din singurătatea apăsătoare a stampeii lui Michael Bouquet „Les cabanes dans les steppes“. Revedem dar cumpenele la puțuri, statornicite la cumpene de istorie, cîmpia eternă cu „cîrdurile de dropii, cutreierînd cu pas măsurat și cu capul ațintit la pază“, cu tîmădăieni, vînători „cari neam de neamul lor au rătăcit prin Bărăgan, pitulați în căruțele lor acoperite cu covergi de rogojină, cu tamazlicuri de vite... cu oieri trecători... și hanuri la răscruce de lume...“

Expoziția de artă populară din Cîmpia Bărăganului, vernisată recent la Muzeul Țării Crișurilor, ne-a reamintit nu doar istoria sentimentală a cîmpiei ci atenționa asupra spiritualității unei străvechi *civilizații agrare*, cu atestări în neolitic (cultura Boian), în orizontul traco-getic (faimosul Pisc al Crăsanilor) sau în evul mediu (îndeajuns să pomenim Păcuiul lui Soare, Orașul de Floci sau Cornățel). Deci să vorbim de o zonă care din străvechime a fost pusă în valoare economică, de un ținut în care dacă satele nu s-au înșirat ca mărgelele, ele au existat totuși, au *rezistat* prin vigoarea civilizației lor, au intrat în Istorie. În „Genealogia Cantacuzinilor“, pentru a mai apela la un exemplu, se spune că la 1771 în Ialomița (ținutul cel mai întins al Bărăganului) se făcea „cea mai mare parte din producție, adică zaharelele din care se hrănește țara (...) cum și cel mai însemnat negoț cu grînele“, și acest document fixează într-o altă lumină istoria Bărăganului.

„Explozia“ demografică din cea de a doua jumătate a veacului al XIX-lea — care a inclus curențe de populație dinspre ambele versanți ale Carpaților Meridionali, dreapta Dunării și Moldova, dirijate spre Bărăgan — conturează o „regiune societală compusă“ (în sensul propus de Howard Odum), așadar un areal de contact, interferență și decalc cultural. Fenomenul, sesizabil în întreaga cultură populară a satelor din cîmpie, înregistrează răsfrîngeri și în domeniul creației artistice. Astfel există co-

respondențe între funcționalitatea utilitar-pragmatică și spiritual-estetică a unor ștergere „îngenate” sau așternuturi de pat (chiar și scoarțe — ne gândim la cele cu ornamente dispuse în compartimente) din *Ialomița și Transilvania*. Faptul este explicabil dacă reamintim, bunăoară, existența unui *coridor cultural* provocat de oierii trecători (în transhumanță) sau cărăuși: Bihor, Alba, Mărginimea Sibiului, Făgăraș, Bran, Săcele, Cîmpia Bărăganului și Dobrogea, de-a lungul căruia surprindem asemănări firești între multe dintre aspectele de cultură populară: folclor muzical sau coregrafic, țesături de casă etc.

Oricum, Dunărea de jos răsăriteană, și deci și Bărăganul (așa cum l-a „trasat” un La Martonne, La Walachie, Paris, 1902), a cunoscut anterior veacului XIX contacte spirituale chiar cu arii de civilizații îndepărtate. Așa de pildă arborele vieții stilizat pe „icoanele” unui covor sugerează legături cu arta islamică, după cum printr-o altă piesă — cap de perspectivă la expoziție — ajungem la surprinzătoare analogii cu arta precolumbiană. Majoritatea pieselor care au fost expuse provin din satele de moșneni de pe valea Ialomiței din cele de ohabnici dinspre Dunăre și baltă și dominante, deci, rămîn traseele datorate autohtonilor: o artă geometrică specifică *populației sedentare* (M. Haberlandt, *Volkskunde und Kunstwissenschaft, Volkskunde und ihre Grenzgebiete*, Berlin, 1925), cu un repertoriu de ornamente — simboluri care codifică o existență, o fire și o mitologie (distingem, mai întii, scoarțele „naționale” cu binecunoscutul motiv al roții valahe, scoarțele „suvelnițite” — uimitoare ansambluri cromatice; cele cu „brazi”, „raci”, „fluturi” sau „pistornice”) prezent într-o admirabilă stilizare, cu efecte de pop-art, în combinații de galben, roșu, verde, albastru și alb care, incluzînd analogii și contraste, adevărate și tradiționale pentru tratamentul decorativ și pentru planurile largi de culoare. Compozițiile sînt în general deschise (doar cîteva scoarțe sînt cu chenare), reluînd ritmic un modul (vargă aleasă-vargă mută), ceea ce corespunde psihologiei și culturii performerilor de la cîmpie, naturii specifice (în sensul în care se poate vorbi de o relație a performerilor cu „fructe pămîntului”, codificată prin relevanța estetică a unei palete cromatice specifice).

Scoarțele de lînă din Cîmpia Bărăganului divulgă preferința performerilor pentru culoarea galben. Poate că este vorba de înclinație metafizică a omului de la cîmpie. S-a mai spus că în tratamentul plastic, galbenul este o piatră de încercare, că pentru a opera cu această culoare îți trebuie har și îndestulătoare experiență.

Asocierea, prin asemănare sau contrast, a celorlalte culori subliniază relația enunțată (performeri — „fructele pămîntului”) și întăresc observația pictorului Manet care constata că în natură există înainte de toate culori și arii de culoare...

Exista în această expoziție de ștergere (cele mai multe de borangic, cu o „existență” înscrisă modurilor etnografice și schemelor decorative de interior) și scoarțe de lînă o preocupare obsedantă pentru valorificarea

culorilor, depășind simbolismul abstract al formelor adoptate. Și cită lumină în această artă a țăranilor care seamănă griu „sub zoare de soare“, cum frumos se află spus în colindele de la Borcea.

Expoziția amintea o frază dintr-o mitologie subiectivă: „Nimic nu-i mai firesc acum decît a recunoaște dragostea ce-o datorăm cîmpiei“.

Cîteva zile mai tirziu Muzeul Țării Crișurilor a vernisat la Slobozia expoziția *Țesături populare din Țara Crișurilor*, unde vizitatorii au putut admira cîteva din cele mai reprezentative țesături — „ponevi“ din lînă, ștergare și fețe de masă din bumbac și cîneapă. Cele două manifestări au fost dedicate aniversării *Centenarului Independenței de Stat a României* și împlinirii a 70 de ani de la *Răscoala din 1907*.